

L'IRRACIONAL A NICOLAI HARTMANN

Nicolai Hartmann, (1882-1950), va néixer a Riga. Fou professor de la universitat de Marburgo, Colonia, Berlin i Göttingen; morí a Göttingen el 1950. Té, entre altres obres: *Principis d'una metafísica de la consciència* (1921), obra de la qual en seguiré la tercera part per a aquesta exposició, *Ètica* (1926), *Filosofia sistemàtica* (1931), *El problema de l'ésser espiritual* (1933), *El fonament de l'ontologia* (1935), *Possibilitat i realitat* (1938) i *L'estructura del món real* (1940).

La primera formació de Hartmann prové de la escola de Marburg, amb Cohen i Natorp, però successivament va anant acostant-se a la fenomenologia de Husserl, amb la pretensió de trobar-hi un correctiu a l'idealisme lògic dels seus primers mestres. A la fenomenologia, però, mètode que descriu de forma fidel les dades que apareixen a la consciència, li troba un defecte: no incideix en les apories (problemes sense sortida) en que es troba la consciència en el seu exercici cognoscitiu. Per a Hartmann, el més important de la filosofia són justament els problemes sense resoldre que la consciència troba en la seva activitat. L'intent de solució d'aquests problemes dona a la filosofia el seu dinamisme.

La història mostra que tots els sistemes globals de filosofia han estat ultrapassats. Han volgut donar una concepció total i racional del món, han volgut constituir un sistema racional, però alguna cosa els ha fallat perquè han estat ràpidament millorats, canviats o abandonats. És un error, doncs, estudiar només allò racional, només allò que és possible resoldre, perquè l'irracional sempre surt quan menys se l'espera. Cal doncs, filosofar agafant tota l'aporètica que apareix, quan volem ultrapassar el coneixement immediat i fer filosofia meta-física. Cal pensar que el resultat d'un estudi que depassi la immediatesa, sempre serà problemàtic, malgrat subsisteixi en l'home el desig per descobrir el que es amagat més enllà del coneixement quotidià, amb la pretensió de justificar el món que trobem entorn nostre.

Hartmann defineix el seu pensament com una ontologia crítica. És una filosofia realista però d'un realisme diferent del dels antics. Distingeix entre la filosofia del sistema (positiva) i la filosofia dels problemes (crítica i negativa) i les admet totes dues, malgrat el més original de la seva filosofia és la dels problemes perquè, segons Hartmann, les solucions racionals s'edifiquen sobre els problemes, és a dir, s'edifiquen sempre sobre un terreny relliscós.

En la "Metafísica del coneixement" Hartmann fa un estudi dels llocs on trobem l'irracional, des de dins del coneixement. És a dir, estudia com, dins de l'exercici de conèixer, ens trobem amb apories i falses bases que no tenen una explicació racional. Per a Hartmann, doncs, l'irracional és el límit, el més enllà de la racionalitat. És sempre, però, present en tot coneixement perquè constitueix la seva base, allò en que la racionalitat s'apuntala. Podríem imaginar un marc per a un quadre, un límit o un camí pel que ens veiem obligats a moure'ns. Són els límits, d'altra banda necessaris, del ens racional.

El mètode husserlià està ara força oblidat, per la riquesa i color que han aportat a la filosofia mètodes molt més vitalistes i biologistes. Seguint Husserl, Hatmann no dona entrada al psicologisme ni a la sociologia. Es tracta únicament de veure els límits del coneixement des d'una crítica al pensar i d'estudiar quins són els límits amb que xoca l'estreta franja del nostre coneixement racional. L'estudi de la irracionalitat des de dins del coneixement és pobre però és rigorós. Malgrat tot, Husserl amplia una mica el mètode husserlià, amb l'entrada de l'aporètica a la filosofia, és a dir amb la sortida de l'idealisme rigorós i l'entrada de allò irracional en el pensar.

Revisarem, doncs, seguint la secció III de la *Metafísica del coneixement*¹, tot aquest camp hostil, que trobem en la del pensar y que converteix el raonament necessàriament en ombrívol. L'irracional no és per Hartmann allò que encara no comprenem de forma racional sinó allò que necessàriament mai coneixerem, perquè és més enllà dels límits de la nostra raó. Acabaré l'exposició amb unes citacions d'un autor més brillant que Hartmann però en una línia no molt allunyada d'ell. Es tracta de Heidegger.

1- LA COSA EN SI.

a- Significat de la cosa en si

Hatmann parteix per estudiar l'irracional de la "cosa en si" de Kant; Valora Kant perquè, no cau en un idealisme total que en l'acte de conèixer es decanti només pel costat de la consciència ni tampoc, en un agnosticisme o un nihilisme que negui tot valor al coneixement. El que salva Kant de

---

¹ Metafísica del conocimiento. Nicolai Hatmann. Losada . Buenos Aires. 1957

l'idealisme pur és la seva suposició de la cosa en sí, suposició amb la que Hartmann comença el seu estudi sobre l'irracional.

La "cosa en si", diu Hartmann, es defineix com allò que no pot reduir-se a la *ratio*, com el substrat que jeu més enllà de tot pensament. En tot coneixement hi ha quelcom que no acabem de captar, que queda per darrera del coneixement i l'alimenta. Cal, diu, distingir dues coses "en si": el substrat del fenomen sensible i el de les categories del pensament. El pensament racional ocupa l'estreta franja que va des del substrat sensible fins a la justificació de les categories del pensament.

Una gran part del capítol el dedica a criticar l'idealisme. Certament, per als idealistes també hi ha una mena de "cosa en si" amagada: és la "dificultat" que trobem per comprendre el fenomen. Però aquesta dificultat és completament subjectiva. Si el coneixement, com diuen els idealistes, comença en la consciència ja no pot sortir d'ella. Contràriament, pensa, el coneixement està format per una polaritat subjecte-objecte. Per als idealistes també l'objecte ha de ser una part del subjecte i l'irracional és la dificultat subjectiva de conèixer. .

L'argument que utilitzen els idealistes contra el supòsit d'una "cosa en si", és que no podem parlar-ne perquè "*nada podemos saber de ella*"² Però d'aquí només es dedueix que no podem duplicar els móns, és a dir que no val el principi de la copia, però no se'n dedueix que no puguem parlar del món i que no puguem apropar-nos-hi, encara que mai el coneguem del tot.

Si l'irracional és el substrat que no es pot acabar de conèixer en el pensament, se'n dedueix que el pensament no te perquè ser sigui irracional com diran els nihilistes i els agnostics. El que passa és que en tot pensament racional hi roman sempre un substrat irracional

b- El concepte ontològic positiu de la cosa en si

La cosa en si no te sentit sense el fenomen, en sentit kantianà, perquè és el fenomen mateix el que ens porta l'idea de la cosa en sí. Es la gratuïtat de l'aparèixer de la realitat allò que ens porta a preguntar-nos què hi ha darrera d'aquesta manifestació. Però a la cosa en si, s'oculta rera el fenomen, i no es pot arribar a conèixer. De vegades utilitzem la paraula "objecte" per referir-nos-hi. L'objecte es més enllà del coneixement i no

---

² Metafísica del conocimiento. Nicolai Hartmann. Losada 1957, p 274

podem comprendre'l del tot amb la raó perquè l'objecte mai pot justificar la seva presència. Com deien els escolàstics, és contingent. Quan pensem, doncs, en la cosa en si de forma positiva, la pensem com un més enllà del fenomen, com la continuació d'allò conegut. En llenguatge de Hume, és la substància que roman rera els accidents. (O és també l'existència que roman rera l'essència). I recordem la magnífica descripció que en fa Sartre a "la nàusea".

Per als realistes, en contraposició amb els idealistes, la cosa en sí, allò que roman rera el conegut i reclama l'atenció de l'ésser que pensa, és quelcom positiu; no és racional, però és quelcom, perquè fa avançar en el coneixement; el fet de no acabar de conèixer la cosa en sí, és el que ens dona peu per a polemitzar i dialogar. Si el que hi ha rera allò conegut no fos quelcom, no fos res, no podríem dir que avancem en la recerca. Existeix doncs allò que podem pensar, que és racional i allò que és més enllà i es situa fora dels límits del coneixement.

Les apories de la cosa en sí provenen de la gnoseologia. La cosa en si no es justificable, malgrat és indispensable per pensar; suposar-la correspon al pensament "natural". La lògica és immanent al subjecte, però s'adona que, si admet la cosa en si, cal abandonar l'autonomia de l'esfera ideal.

c.- L'irracional com a objecte del coneixement

La cosa en si és l'objecte del coneixement i se situa més enllà de la raó. Però es possible que algun objecte sigui perfectament racional excepte en la qüestió de la seva existència, existència que ens fa denominar-lo cosa en si o objecte. L'essència, en canvi, pot ser plenament real.

Per Hartmann, doncs, el contrast entre real i ideal no correspon al que hi ha entre racional i irracional com podria semblar. L'ésser real i l'ésser ideal són maneres de ser d'allò existent, són dos predicats de l'existent i ser racional o irracional són modalitats del coneixement. L'irracional real correspon als éssers contingents que no poden justificar la seva presència, és a dir, els éssers contingents.

- a) Tot allò empíric que no pot justificar la seva existència,

- b) Tot allò que és lògic però no és racional: hi ha realitats molt lògiques però molt poc racionals. De fet, tota la lògica-matemàtica, considerada en sí mateixa, és molt lògica i molt poc racional. *A-logon* i *a-gnoston* no són el mateix. Les lleis de la lògica són necessàries per conèixer la realitat però la realitat podria ser d'una altra manera.
- c) Els atributs dels éssers contingents que són irracionals i cognoscibles. Per exemple, diu, els colors que són coneguts i cognoscibles però força irracionals.

La irracionalitat té graus però no es pot parlar de l'absolut irraciona, d'allò que estaria completament a fora de la racionalitat, ja que no podríem copsar-lo.

De vegades podem parlar de càlcul insuficient o d'irracionalitat en el comportament; és un irraciona momentani, que es pot corregir. Però la verdadera irracionalitat es distingeix perquè crea cadenes divergents de problemes, que estan lligats entre si i que condueixen més enllà de allò que som capaços de comprendre. Poden veure aquest irraciona en els parallogismes i les antinòmies kantianes: el problema de l'origen finit o infinit de l'espai i del temps, el problema de la llibertat i el de una causa de tot. Altres exemples de problemes filosòfics que, en sí mateixos, són irracionals perquè, des del plantejament, creen cadenes divergents de solucions, són: el de l'ànima i el cos, el de la matèria i l'energia. Aquests problemes quan més complexos es fan, és a dir, quan més s'aprofundeix en ells, més irracionals es tornen i més allunyats ens veiem d'obtenir una solució. Quan es resol un problema, en surt després, un altre de més gran. En fa Harmann aquesta descripció: *El residuo desconocido pierde el caracter de magnitud desdeñable. Es un residuo infinito , frente al cual, por lo contrario, lo conocido pasa a ser fracción infinitamente pequeña. Por esta infinitud se comprende que lo desconocido encierra un incognoscible.*³

d- Interpretacions errònies de l'irraciona en l'objecte

a) Realisme

En contra els subjectivismes i escepticismes, del fet que no es pugui entendre tot de forma racional, no se'n dedueix que l'irraciona ho envaeix

---

³ Nicolai Hartmann. *Metafísica del conocimiento*. 1957. t. 1 p. 291

tot. Per "nosaltres", diu Hartmann, l'irracional actua activament sobre allò racional i la seva activitat en el nostre coneixement es prova de la seva existència. L'irracional és el motor del coneixement. L'irracional és en mig de les ciències i de molts àmbits de la consciència.

Pero també cal anar contra els idealismes. Per a Hartmann a tot coneixement hi ha dues parts. Per tant, tot i que Husserl va salvar el primer Hartmann de l'idealisme, Husserl és encara idealista, com quan diu: "*Todo cuanto es cognoscible en su ser es un ser determinado por su contenido, que se documenta en las "verdades en sí" y "para ellas"*"⁴. Evidentment tot es presta a ser conegut i es determina pel contingut que ens ve donat, però no podem quedar-nos només del costat d'aquí del coneixement, com fa Husserl.

Per a Husserl doncs, com per als altres idealistes, no hi ha irracionalitat perquè l'objecte es indiferent al coneixement i el subjecte és il·limitat en el poder aprendre. El coneixement que admet els seus límits, la seva irracionalitat, té un límit relatiu; però la cognoscibilitat, vista només des del subjecte, no té límit, o bé, té un límit absolut: no podem sortir-nos del nostre conèixer.

b) Número transcendent i irracional

Un altre error que cometem és identificar allò lògic amb allò racional. Anomenem número irracional al que no és calculable. El número irracional és lògic però no és pot pensar ni conèixer. No tots els objectes de l'esfera ideal han de ser racionals, ni tampoc tots han de ser irracionals. No calculabilitat no significa que el número no sia donat en un ordre lògic i necessari per al pensament.

El número transcendent és un irracional perquè no significa res que es pugui calcular.

2- L'IRRACIONAL EN ELS PRINCIPIS

Hem buscat l'irracional en l'objecte del coneixement. Ara busquem l'irracional en els principis del coneixement, o, com diria Kant, en les formes

---

⁴ Ibid p 293

"a priori" del pensament. Per Hartmann, "a priori" justament vol dir irracional, és a dir, sense justificació raonada, però necessari per a justificar racionalment tot el demés. Per exemple no podem pensar, sense establir relacions de causa i efecte, de fonament i derivat, de primer i darrer, de general i particular etc.; malgrat no sabem per què tot efecte necessita una causa i no tenim més remei que buscar-li.

Les categories com a lleis de l'objecte

Les categories constitueixen allò bàsic i indispensable per a conèixer però no són pas el primer que es coneix. Kant fa derivar les categories de la quantitat, qualitat, relació i modalitat que són uns altres "a priori" del coneixement. Les categories són formes pures de l'enteniment i es refereixen als objectes de l'intuïció ("conceptes") als que també unifiquen ("principis").

Les categories del pensament són existències mentals que trobem de fet, de la mateixa manera que trobem els objectes. Les categories no es dedueixen d'enlloc: són. Quan ens preguntem per una categoria i li busquem justificació, ja l'estem utilitzant, de manera que no podem pensar sense elles.

Els conceptes i principis de coneixement no són coneguts sinó cognoscents. Il·luminen el coneixement en llenguatge de Plató. Serveixen per conèixer. En paraules de Hartmann, "el centre de gravetat de les categories i dels principis es troba fora d'elles"⁵

a) Estructura i estratificació de les categories

Les categories amb les que comprenem necessàriament la realitat passen per diferents nivells de complexitat. Seguint Kant, les inferiors o més fonamentals són aquelles amb les quals comprenem l'ésser sensible; són l'espai i el temps i són més simples que les superiors, com per exemple, la causalitat o la finalitat, que són més complexes.

L'espai i el temps són categories inferiors, però elles mateixes estan ja formades per moltes sub-categoriares. Per pensar l'espai ens cal el lloc, el

---

⁵ Ibid p 310

moviment i la posició del cos, entre altres conceptes. Per pensar el temps, ens cal la durada, el moviment, el canvi etc.

Les categories, com hem vist, estan formades per diverses subcategories o factors, com els nomena Hartman. . Alguns d'aquests factors que ens porten a l'irracional són:

-Factor infinitut

Un factor present a moltes categories és l'infinit. Els filòsofs grecs eren enemics de l'infinit però els místics de totes les èpoques sempre n'han estat amics. L'infinit té la màxima utilitat per a l'idea de progrés, també en matemàtica, en càlcul, i en lògica. L'infinit fonamenta també les lleis científiques perquè se les suposa lleis que valen per sempre. Sovint, l'infinit s'ha unit a la necessitat, fet que encara fa aquesta categoria més irracional i inexplicable.

Factor substrat

Si la categoria d'infinitud va unida a no trencar la llei, la categoria substrat va unida "allò que no es trenca"⁶, allò que roman malgrat els canvis.

Totes les categories i no només la categoria de substància tenen el factor substrat. Son el subjecte de la sèrie numérica, allò suposat per a que els números un rera l'altre constitueixin una unitat. Quan més allunyat està el substrat del coneixement normal, quan més a baix es davalla, més incompreensible és.

Substància, ve del grec, "upokeimenon" el que jeu a sota. Substància entra a les categories de forma i de romanent i s'oposa a la relació d'un ésser amb un altre. La substància és el contra-membre necessari de tota relació.

Factor relació

Les relacions constitueixen un grup de principis de la ment que utilitzem de forma clara al raonar. Són menys irracionals que els principis anteriors però no deixen de ser-ho.

---

⁶ Ibid p. 319

Hartmann defineix les relacions com a les condicions de possibilitat dels judicis en general. Les més generals són el principi d'identitat i el de no contradicció. En aquest darrer cas, per exemple, l' a priori irracional no és el contingut del principi sinó la seva imprescindibilitat .

Una cosa semblant passa amb els axiomes de la matemàtica. Actualment trobem diferents axiomàtiques cada una necessària en el seu àmbit

Unes altres categories ja esmentades, són la finalitat i la causalitat. Per a uns primer és la causalitat i després la finalitat i per a altres és al revés. El fet és que ambdues donen sentit per dalt i per baix a qualsevol fet.

La utilització de les categories més enllà dels seus límits: Els paralogismes i antinòmies kantianes

El raonament, quan volem anar massa lluny, ens condueix a vertaders carrerons sense sortida. Recordem els clàssics paralogismes i les antinòmies kantianes. A la Crítica de la Raó Pura Kant ens diu Kant que quan passem del particular al general i del general al més general arribem a uns judicis suprems que no són comprovables i que són, al mateix temps, la finalitat i la condició de tot. Aquestes "idees transcendents" es concreten en el jo, el món i Déu.

El gran problema del jo és per Kant el problema de la llibertat; sembla que si podem canviar el món, si podem actuar bé, és que hem de ser lliures malgrat cerquem lleis deterministes per explicar-ho tot. A cosmologia trobem antinòmies com la suposició d'un espai i un temps infinits i al mateix temps, limitats. Finalment, suposar que hi ha d'haver un Déu que ho expliqui tot és també un absurd al que ens porta el nostre raonament quan depassa el seus límits.

CONCEPTE DE L'IRRACIONAL I LA SEVA APORIA

Podem mostrar l'existència de l'irracional però no definir-lo. La causa és que el concepte d'irracional és ple d'apories.

Les dues postures extremes sobre l'irracional són aquestes. D'un costat, per al agnosticisme, l'irracional és pensable però no cognoscible. A l'altre extrem, per a l' idealisme, l' irracional no és més que un racional d'ordre

superior, és un cognoscible en potència. Està doncs, dins del regne d'allò racional.

Hartmann se situa enmig de les dues posicions. Pensa que hi ha un entremig entre allò existent o cognoscible (i, per tant, pensable i racional) i l'incognoscible (i, per tant, no pensable o irracional). L'irracional per a ell, és allò parcialment cognoscible. D'aquesta manera superem la dicotomia lògica i ens situem en el món real.

El domini de l'irracional segueix una llei: la realitat és més irracional quan més s'allunya d'allò més proper. Només a allò més proper podem aplicar-li les lleis de la lògica. Els vitalistes diran que és com si allò racional i lògic s'hagués fet al servei de la vida i hagués nascut d'ella i per a ella.

El residu irracional no és d'ordre superior com dirien els escolàstics o els místics o els platònics sinó d'ordre inferior, perquè constitueix la base i el fonament del coneixement, tan si l'irracional es refereix a l'objecte del coneixement com si es refereix als principis del coneixement.

Per posar un exemple, per Hartmann està mal dit dir a matemàtica que el número irracional és d'ordre superior, és a dir, és més elevat que el número racional, perquè inconscientment estem dient que és de racionalitat més alta. Aquí definim elevat en el sentit platònic. Segons Hartmann la matemàtica superior no és més racional ni elevada que el càlcul, sinó que és més irracional i difícil.

Veiem també que en les ciències de la naturalesa passa el mateix. Els ordres ascendents de aprehensió són ordres descendents de racionalitat. El coneixement, a mida que anem pujant, que ens anem elevant, que la ciència s'allunya d'allò intuït i immediat, gravita cap a esferes més irracionals i es refereix a allò incognoscible. Podríem pensar en explicacions com les de l'ona partícula o el principi d'incertesa a física. Allò trans-objectiu és també trans-intel·ligible), com veiem en els paral·lismes kantians.

"L'irracional, doncs, constitueix l'arrel de la racionalitat". Compren tant les causes del conèixer com també la finalitat del coneixement, que tracta d'apropar-se a allò pur, a la llei, perfecta però buida. Podem dir que hi ha una inserció completa de allò racional dins de l'esfera de allò irracional. Això representa la inversió de la solució idealista i està més d'acord amb la visió de l'home del carrer. La transcendència o més enllà és inferior a la

consciència, els supòsits a les lleis, els ideals a la realitat. Allò més proper és també més real. Potser podríem dir que el pensament comú és més real que el pensament filosòfic, contra el que sempre han dit els filòsofs. Aquí!!!

L'IRRACIONAL DE HARTMANN I LA POSTMODERNITAT

La concepció de l'irracional de Hartmann coincideix també, en bona part, amb altres autors del segle XX, contemporanis seus. Ni Heidegger ni l'hermenèutica ni la mateixa postmodernitat, després de la forta sotragada del Zarathustra, es queden en un nihilisme pur. Ans bé, la majoria d'autors del segle XX pretenen trobar la millor forma de copsar la realitat.

Volem només recordar a grans trets com s'explica aquesta concepció de l'irracional un dels autors més influents de la postmodernitat: Heidegger.

Tant Hartmann com Heidegger pertanyen a la filosofia acadèmica alemanya i s'enfronten amb problemes comuns. El primer Heidegger, com Hartmann, fou influït per Husserl a Friburg. Podem trobar també en el primer Heidegger una preocupació pel coneixement implícit, que rau per sota les paraules, fet que el fa el pare de la filosofia hermenèutica. Coincideix també amb Hartmann en la noció de contingència que fa inútil l'intent de conèixer-ho tot. Les nocions de provisionalitat constant del coneixement portaran a un altre autor del segle XX, Derrida, a postular la deconstrucció constant. Finalment, com Hartmann, el mal ancoratge de l'home en el món, no el porta a una irracionalitat total sinó només parcial. L'home apunta cap a l'ésser que es troba més enllà i, del que en coneix, com a mínim, la existència.

Es diferencia, però de Hartmann, per la visió més ampla i comprensiva del que és l'home; cal recordar, en aquest sentit, que Heidegger fou influït, a més de per Husserl, per Kierkegaard i Nietzsche. Per Heidegger l'home no només és un ésser intencional, com per Descartes i per Husserl, sinó que també es mou pel coneixement pràctic, per desitjos, per ideals ètics etc. L'home de Heidegger és més "vinculat a la vida" que el de Hartmann.

Com a exemple d'aquesta concepció heideggeriana, acabaré aquesta exposició amb algunes citacions de Heidegger amb les que no pretenc exposar el pensament d'aquest autor, sinó només veure com l'exposició de l'irracional de Hartmann es manté també, en part, a la postmodernitat.

A "L'origen de l'obra d'art" (Conferència donada a Friburg a 1935), Heidegger insisteix en el tema kantianista de si és abans l'estructura del llenguatge o la del objecte de coneixement. "*¿Qué es más fácil de pensar, que el hombre transfiera su modo de captar las cosas en oraciones, a la estructura de la propia cosa?. Esta opinión aparentemente crítica, pero sin embargo demasiado precipitada, debería hacernos comprender de todos modos cómo es posible esta traslación de la estructura de la oración a la cosa sin que la cosa se haya hecho ya visible previamente. No se ha decidido todavía qué es lo primero y determinante, si la estructura de la oración o la de la cosa*"⁷

"*Es cierto que el concepto habitual de cosa sirve en todo momento para cualquier cosa , pero, a pesar de todo, no es capaz de captar la cosa en su esencia , sino que por el contrario la atropella*".⁸

El que és més proper a nosaltres, com deia també Hartmann, és el coneixement racional. L'irracional és més amunt o més avall. Per tant quan volem racionalitzar, el que volem és portar la captació de la realitat el més a prop possible de nosaltres⁹. Però, aleshores empobrim la realitat. Quan la volem conèixer millor, aleshores ens allunyem de la realitat autèntica. Un exemple de com ens allunyem de la cosa i de la racionalitat normal que hi va implícita, és l'anàlisi del parell de botes de Van Gogh, que Heidegger fa en l'obra esmentada.

"*Las botas campesinas las lleva la labradora cuando trabaja en el campo y sólo en este momento son precisamente lo que son. Lo son tanto más cuanto menos piensa la labradora en sus botas durante el trabajo, cuando ni siquiera las mira ni las siente*"¹⁰. Les botes son botes quan son utensili i aleshores no es pensen.

Però ens parem i observem en el quadre que "*en el cuero está estampada la humedad y el barro del suelo . Bajo las suelas se despliega toda la soledad del camino del campo cuando cae la tarde*" (...) *Pero tal vez estas cosas sólo las vemos en los zapatos del cuadro, mientras la campesina se limita sencillamente a llevar puestas sus botas*"¹¹ "*Ha sido la obra de arte la que nos ha hecho saber lo que es de verdad un zapato*"¹². Coneixem l'existència

---

⁷ Martín Heidegger Caminos de bosque p 17 (El origen de la obra de arte)

⁸ Ibid p 18

⁹ Ibid p 19

¹⁰ Ibid p 26

¹¹ Ibid p 27

¹² Ibid p 28

de les botes però no el que són. Quan volem saber el que són, fugim de la seva utilització i les il·luminem com a objectes del pensament.

Aquesta il·luminació és la veritat. "*La obra de Van Gogh es la apertura por la que atisba lo que es de verdad el utensilio, el par de botas de labranza. Este ente sale a la luz en el desocultamiento de su ser.*" (Aletheia) . Però aquesta veritat que estava amagada apareix en un breu moment i després torna a desaparèixer.

Heidegger també és un realista. Hi ha una existència més enllà del coneixement, de la qual el coneixement no n' il·lumina més que una petita part. Com deien els escolàstics captem l'essència però no l'existència. "*Las cosas y los humanos son, los dones y los sacrificios son, los animales y las plantas son: Lo ente está en el ser. (...) Gran parte del ente escapa al dominio del hombre; sólo se conoce una pequeña parte. Lo conocido es una mera aproximación y la parte dominada ni siquiera es segura. (...)*"¹³.

La veritat és un des-ocultament, un clar dins la foscor, en el que apareix l'ens. A *L'essència de la veritat* ( ) exposa el mateix d'una forma més "existencial": L'home no pot assolir mai la veritat perquè aquesta es situa més enllà de les seves possibilitats. "*L'home es troba vertit a la viabilitat cada vegada més propera a l'ens. Però in-sisteix només en tant d'ex-istent*"¹⁴. Hi ha, doncs, una contradicció entre "in" i "ex". Típic de l'home és "errar". "*L'home no va errat només d'entrada. Va errat sempre, perquè ex-istent, in-sisteix i així està en l'errança*"¹⁵. "*L'errança forma part de l'estructura intrínseca de l'ésser-hi*"¹⁶. L'home es troba subjecte al poder del misteri i la compulsió de l'errança"¹⁷

BIBLIOGRAFIA

Metafísica del conocimiento. Nicolai Hatmann. Losada. Buenos Aires 1957
Caminos de bosque Martin Heidegger, Alianza Universidad Madrid 1996
Fites. Martin Heidegger. Laia. Barcelona 1989

---

¹³ Ibid p 42

¹⁴ Fites Martin Heidegger Laia 1989 L' essència de la veritat p 129

¹⁵ p 130

¹⁶ Ibid

¹⁷ Ibid